

фактів, у безпечному існуванні у соціоприродному оточенні, успішній власній діяльності себе та діяльності оточуючих.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біологія. 6–9 класи: Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 2017. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>.
2. Коршевнік Т.В. Компетентнісний потенціал підручника біології.: Проблеми сучасного підручника : збірник наукових праць. К., 2018. № 20. С. 197–203.
3. Матяш Н.Ю. Відображення компетентнісного підходу до вивчення людини в авторських підручниках з біології. Проблеми сучасного підручника : збірник наукових праць. К., 2017. № 18. С. 88–94.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ БІОЛОГІЧНИХ ПОНЯТЬ

Василь Когут, Уляна Мурашко

здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
vp227473@gmail.com

Як відомо, поняття є результатом виділення істотних відносин об'єкта, їх фіксації у модельній формі, а мислення може розглядатися як процес оперування поняттями. Саме завдяки поняттям мислення набуває характеру узагальненого відображення дійсності. Поняття становлять фундамент кожного навчального предмета, є основною знаннєвого компонента предметної компетентності учнів.

На сучасному етапі розвитку шкільної біологічної освіти термін «поняття» розглядається не лише як форма відображення у свідомості об'єктів і процесів, а як дія з їх мисленого відтворення. Відповідно пояснювальні моделі (теоретичні поняття) у «зіткненні» з реальним об'єктом потребують від учнів специфічної розумової і практичної діяльності — постановки проблеми, висунення гіпотез, планування і проведення експериментів [9, 66].

Проблема засвоєння, формування і розвитку в учнів наукових понять знайшла своє відображення у багатьох дослідженнях із методики навчання біології українських науковців [О. К. Богданова, М. В. Гриньова, В. І. Кузнецова, Н. В. Лакоза, Н. Й. Міщук, І. В. Мироненко, Є. О. Неведомська, О. В. Цуруль та ін.].

Педагогічною теорією та практикою доведено, що найважливішою умовою успішного засвоєння поняття є така організація процесу навчання, за якої формування поняття відбувається в активній діяльній формі у процесі виконання учнями відповідних дій під час розв'язування навчальних задач.

Виконання учнями різних видів навчальних завдань, спрямованих на формування чи розвиток біологічних понять, дає змогу вчителю керувати пізнавальною діяльністю учнів з урахуванням рівнів їх навчальних досягнень,

що позитивно позначається на рівні самостійності та творчої активності учнів, усвідомлення послідовності, характеру дій, операцій та вмінь виконувати їх у різноманітних умовах [9, 78].

У методиці навчання біології розроблено різні типології навчальних завдань. Так, на думку М. В. Гриньової, завдання потрібно класифікувати за такими ознаками, як розвиток логічного мислення (вміння обрати відповідь із декількох можливих, розрізнити істотні та неістотні ознаки понять, уміння робити висновок, установити наявність або відсутність зв'язку); трансформація конкретного плану в абстрактний; встановлення внутрішньопродметних зв'язків (повторення й узагальнення пройденого матеріалу); встановлення міжпредметних зв'язків; нестандартність; проблемність тощо [2, 36]

Успішне керування процесом формування в учнів біологічних понять можливе на основі врахування його цілісності, етапності, наступності та неперервності [9].

Отже, аналізуючи методичні аспекти формування та розвитку біологічних понять, варто наголосити на тому, що цей процес потребує належної підготовки вчителя щодо вибору відповідних методів, засобів та форм навчання, за допомогою яких можна ефективно формувати в учнів систему знань у формі понять, фактів, законів, закономірностей, теорій тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богданова О. К. Про формування біологічних понять у шкільному предметі «Біологія». *Біологія і хімія в школі*. 1998. № 4. С. 16–17.
2. Гриньова М. В., Вовк К. Ю. Організація навчальної діяльності підлітків з низьким рівнем досягнень при вивченні предметів природничого циклу: Навч.-метод. посіб. Полтава: Кобеляки, 2001. 120 с.
3. Загальна методика навчання біології: Навч. посіб. / [І. В. Мороз, А. В. Степанюк, О. Д. Гончар, Н. Й. Міщук, Л. С. Барна, Г. Я. Жирська]; за ред. І. В. Мороза. К. Либідь, 2006. С. 176–192.
4. Кузнецова В. І. Методика викладання біології. Практикум: Навч. посіб. К.: Вища шк., 1993. 160 с.
5. Лакоза Н. В. Формування наукових понять з біології в учнів класів медико-біологічного профілю: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2007. 20 с.
6. Мищук Н. И. Формирование теоретических знаний в процессе обучения биологии (VIII класс): Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / РАО. М., 1993. 18 с.
7. Мироненко І. В. Загальнобіологічні поняття як складова шкільного курсу біології. *Педагогічний альманах*. 2014. Вип. 21. С. 56–62.
8. Неведомська Є. О. Формування біологічних понять на різних ступенях пізнання. *Рідна школа*. 2003. № 6. С. 38–44.
9. Цуруль О. А. Формування біологічних понять: Метод. посіб. К.: Шкільний світ, 2010. 120 с.